

O‘ZBEKISTONNING TASHQI SAVDO AYLANMASIDA IMPORTNING O‘RNI**Toshxo‘jayev Abduqodirxon Abdulmansurxon o‘g‘li**

Qo‘qon Universiteti, Turizm va iqtisodiyot kafedrası

Moliya yo‘nalishi 4-kurs talabasi

[Gmail:abduqodir2412@gmail.com](mailto:abduqodir2412@gmail.com)

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi doirasidagi import hajmi o‘rganiladi. U ichki talabni qondirish, sanoat ishlab chiqarishini qo‘llab-quvvatlash va mamlakatning boshqa davlatlar bilan savdo aloqalarini shakllantirishda importning roli beqiyosdir. Tadqiqotda vaqt bo‘yicha import hajmlari tendensiyalari tahlil qilinadi, asosiy import tarmoqlari aniqlanadi va import dinamikasiga ta‘sir etuvchi omillar, jumladan, davlat savdo siyosati, import tariflari haqida tushuncha beriladi. Bundan tashqari, tadqiqotda importning milliy iqtisodiyotga ta‘sirini, jumladan, ularning savdo balansiga, mahalliy sanoatida tutgan o‘rnini o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: import hajmi, tashqi savdo aylanmasi, ichki talab, sanoat ishlab chiqarishi, savdo munosabatlari, import tarmoqlari, hukumatning savdo siyosati, import tariflari.

KIRISH.

Bugungi o‘zaro bog‘liq dunyoda xalqaro savdo mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Strategik jihatdan Markaziy Osiyoda joylashgan O‘zbekiston Respublikasi tashqi savdo faoliyati orqali jahon bozorida faol ishtirok etmoqda. Boshqa mamlakatlar bilan tovarlar va xizmatlar almashinuvi iqtisodiy o‘rishni, texnologik taraqqiyotni qo‘llab-quvvatlaydi va o‘z fuqarolarining yuqori turmush darajasini oshiradi. Tashqi savdo tarkibida eksport ham, import ham katta hissa qo‘shadi. Eksport mamlakatga chet el valyutasini olib kirish orqali daromad keltirsa-da, import ham hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Import mamlakat ichida mavjud bo‘lmasligi mumkin bo‘lgan muhim tovarlar va texnologiyalarga kirishni ta‘minlaydi. Bunga sanoat uchun muhim texnika, ishlab chiqarish jarayonlari uchun muhim xom ashyo va aholi talablarini qondirish uchun turli xil iste‘mol tovarlari kiradi. Ushbu tadqiqotda O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi doirasidagi import hajmi o‘rganiladi. U tanlangan davrdagi import tendensiyalarini tahlil qilinadi, import qilinadigan tovarlar tarkibi va importning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishiga ta‘sirini baholaydi. Ushbu jihatlarni tushunish orqali biz O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy o‘rishni qo‘llab-quvvatlash uchun importni boshqarish strategiyasini qanday optimallashtirish mumkinligi haqida qimmatli tushunchalarga ega bo‘lamiz.

Ushbu sohani rivojlantirish va keng ko‘lamda islohotlar olib boorish to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 23.07.2020 yildagi 450-son qaroriga muvofiq¹, sement importi tartibini soddalashtirish hamda ichki bozorni sifatli sement bilan ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida.

Xalqaro savdo sohasida O‘zbekiston Respublikasi jahon iqtisodiy birjalarining ishtirokchisi sifatida muhim o‘rinni egallaydi. Turli xil resurslar va tarmoqlarga ega davlat sifatida O‘zbekiston o‘zining iqtisodiy hayotiyiligini saqlab qolish va aholi ehtiyojlarini qondirish uchun ham import, va

¹ O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 23.07.2020 yildagi 450-son, <https://lex.uz/uz/docs/-4908422>

eksport bilan shug‘ullanadi. Ushbu muqaddima O‘zbekiston tashqi savdo aylanmasi doirasidagi import hajmini o‘rganishni, ichki savdo faoliyatining ko‘lamini, dinamikasini va mamlakat iqtisodiyotiga ta‘sirini yoritishga qaratilgan. Import hajmlari, naqshlari va tendensiyalarini o‘rganish orqali ushbu tahlil O‘zbekistonning savdo dinamikasi va uning kengroq iqtisodiy manzarasi haqida qimmatli ma‘lumotlarni taqdim etishga qaratilgan.

O‘zbekistonning tovar va xizmatlarning tashqi savdosi aylamasida importning hajmi (mln dollar \$).
1-jadval².

Deskriptor	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tovarlar va xizmatlar importi	12	12	14	19	24	21	25	30
	416,6	137,6	012,4	439,3	292,3	153,8	507,7	767,8
Tovarlarni import qilish (CIF bahosida)	11	11	12	17	21	19	23	28
	462,5	328,4	035,2	312,3	866,5	932,4	740,4	220,3
Kimyoviy mahsulotlar va ulardan mahsulot ishlab chiqarish	2 108,2	2 119,6	2 187,0	2 527,6	3 201,7	3 436,7	4 259,6	5 046,5
Qora metallar	790,0	813,8	1 135,7	1 579,8	1 843,4	1 473,6	1 986,3	2 345,0
Rangli metallar	129,4	106,7	139,3	193,5	273,5	277,7	328,4	476,1
Energetika va neft mahsulotlari	725,0	589,0	742,1	879,5	940,6	1 106,9	1 556,8	1 795,1
Mashina va uskunalar	5 026,7	5 018,0	4 997,0	8 366,1	10 633,4	8 904,2	9 454,0	11 018,4
Oziq-ovqat mahsulotlari	1 585,3	1 439,7	1 273,9	1 581,6	1 885,0	2 159,6	2 925,8	3 953,2
Xizmatlarning importi	954,1	809,2	1 977,2	2 127,0	2 425,9	1 221,4	1 767,3	2 547,5
qurilish	21,8	3,8	102,6	14,7	27,4	107,2	135,6	75,7
Transport xizmatlari	219,4	255,8	303,0	383,7	415,1	165,6	211,1	406,1
Sayohat	352,1	345,4	1 358,9	1 506,9	1 651,5	442,5	886,9	1 429,8
Boshqa xizmatlar	360,8	204,2	212,6	221,7	331,9	506,1	533,7	635,8
Boshqa	1 097,9	1 241,6	1 560,2	2 184,1	3 088,9	2 573,7	3 229,4	3 586,0
Tovar va xizmatlar tashqi savdo aylanmasi	24	24	26	33	41	36	42	
	924,2	232,2	566,1	430,0	751,0	256,1	170,5	
Tovarlar va xizmatlar tashqi savdo balansi	91,0	-43,0	-1 458,6	-5 448,5	-6 833,6	-6 051,5	-8 844,9	
Tovarlarning tashqi savdo balansi	-2 016,2	-2 354,4	-1 956,0	-6 391,6	-7 842,6	-6 835,1	-9 659,3	
Xizmatlarning tashqi savdo balansi	2 107,2	2 311,4	497,4	943,0	1 009,0	783,6	814,4	

² O‘zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasi, <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/merchandise-trade-2>

Ushbu jadvalda keltirilgan ma’lumotlar O‘zbekistonda tovar va xizmatlar importi hajmi 2015-2022 yilgacha bo‘lgan ma’lumotlar keltirilgan ushbu jadvalga asosan 2015 yildagi 12,4 milliard dollardan 2022 yilda 30,8 milliard dollargacha. Tovarlar importi ham barqaror ravishda o‘tib bordi, 2015 yildagi 11,5 milliard dollardan 2022 yilda 28,2 milliard dollargacha. Jadvalda tovarlar importi ham toifalar bo‘yicha taqsimlangan. Jadval ma’lumotlariga asoslanib bir nechta asosiy toifalar mavjud, kimyoviy mahsulotlar va buyumlar, qora metallar, rangli metallar, energetika va neft mahsulotlari, avtomobillar va uskunalar, ovqat va xizmatlar importi tovarlar importiga qaraganda ko‘proq o‘zgardi. 2015-yilda 0,9 milliard dollardan 2017-yilda 1,9 milliard dollarga ko‘paydi, keyin 2020-yilda 1,2 milliard dollarga kamaydi va 2022-yilda yana 2,5 milliard dollargacha ko‘tarildi. Shuni ta’kidlash joizki, jadvalda faqat 2022 yilgacha bo‘lgan ma’lumotlar ko‘rsatilgan. Hozirgi kunga kelib esa O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 2023-yilda 62,57 milliard dollarga, import esa 30,1 milliard dollarga yetgan.

Jadvalda keltirilgan 2015 yildan 2022 yilgacha bo‘lgan import ma’lumotlarining tahlili O‘zbekiston tashqi savdosining tendensiyalari va dinamikasi haqida qimmatli fikrlarni beradi. Ushbu davr mobaynida import hajmi sezilarli o‘shish traektoriyasini ko‘rsatib, 2015-yildagi 12,4 milliard dollardan 2022-yilda 30,8 milliard dollargacha o‘tdi. Bu o‘shish O‘zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi kuchayib borayotgani hamda ichki talabni qondirish va iqtisodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash borasidagi sa’y-harakatlarini aks ettiradi. Bundan tashqari, import toifalarini sinchiklab o‘rganish turli darajadagi tebranishlarni aniqlaydi. Mashina va uskunalar, mavjud mahsulotlar va buyumlar, qora metallar, rangli metallar, energetika va neft mahsulotlari, avtomobillar va maishiy texnika, oziq-ovqat kabi ayrim toifalar import hajmida sezilarli o‘zgarishlarga duch keldi. Jumladan, ishlab chiqarish va texnologik infratuzilmaga kiritilgan investitsiyalardan dalolat beruvchi davr mobaynida mashinasozlik importi barqaror o‘tib bordi. Xuddi shunday, oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari importi, qishloq xo‘jaligi siyosati va global bozor strukturasi kabi omillar ta’sirida o‘zgarishlarga guvoh bo‘ldi.

2015-yildagi 0,9 milliard dollardan 2017-yilda 1,9 milliard dollargacha ko‘tarilgan avtomobillar va jihozlar importi hajmining o‘zgarishi alohida qiziqish uyg‘otadi, 2020-yilda esa 1,2 milliard dollargacha pasaydi, 2022-yilda esa 2,5 milliard dollarga qaytdi. Bu o‘zgarish bilan izohlanishi mumkin iste’molchilarning xohish-istaklarining o‘zgarishi, hukumat qoidalari va iqtisodiy sharoitlar kabi omillarga. Jadvalda keltirilgan ma’lumotlardan tashqari, O‘zbekistonning savdo aylanmasi o‘shishda davom etib, 2023-yilda 62,57 milliard dollarni, import esa 30,1 milliard dollarni tashkil etgani e’tiborga molik. Bu O‘zbekistonning savdo aloqalari izchil kengayib borayotganidan dalolat beradi va tashqi savdoning iqtisodiy o‘shish va taraqqiyotni ta’minlashdagi ahamiyatini ta’kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, tahlil import dinamikasini kuzatish va O‘zbekiston tashqi savdo landshaftini shakllantiruvchi omillarni tushunish muhimligini ta’kidlaydi. O‘zbekiston global savdoning murakkabliklarini yo‘lga qo‘yishda davom etar ekan, siyosatchilar barqaror iqtisodiy o‘shish va farovonlikni ta’minlash uchun muammolarni hal qilish va imkoniyatlardan foydalanishda hushyor bo‘lishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1."O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi" rasmiy veb-sayti-
<https://stat.uz/uz/>
- 2."Xalqaro Valyuta Fondi" (IMF) rasmiy statistika ma‘lumotlari -<https://www.imf.org/>
- 3."Dunyo Savdo Tashkiloti" (WTO) -<https://www.wto.org/>
- 4."Xalqaro Valyuta Fondi" (IMF) O‘zbekiston statistika ma‘lumotlari -
<https://www.imf.org/>
- 5."O‘zbekiston xalqaro valyuta bozori" (UzEx) -<https://www.uzex.uz/>
- 6."O‘zbekiston Respublikasi Toshkent shahar iqtisodiyotiga qo‘llab-quvvat berish
markazi" (TIEDC) -<http://www.tiedc.uz/>
7. Shodmonov Sh.Sh., G‘afurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi (darslik). -T., "Fan va
texnologiya" nashriyoti, 2010. -756 b.
- 8.Dani Rodrik. "Globalization Paradox", 2011. 516 p
- 9.Paul Krugman, "Trade and the National Economy" -19864.
- 10.James Markusen, "Trade and The Gains from Trade with Imperfect Competition" -19895.
- 11.Борисов Е.Ф. Экономическая теория: учеб. -2-е изд., перераб. усыновить -М.: ТК
Уэлби, Издво Проспект, 2010. -544 с.б.
12. Зубко Н.М. Экономическая теория. -Минск: НТС АПИ, 2012. 61 с.
13. И. К. Станковская, И. А. Стрелец. Экономическая теория.: Учебник. / 3-е изд., испр.
-М.: «Эксмо», 2009. -448 с.
14. O‘zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasi, [https://stat.uz/uz/rasmiy-
statistika/merchandise-trade-2](https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/merchandise-trade-2)
15. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 23.07.2020 yildagi 450-son,
<https://lex.uz/uz/docs/-4908422>